

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Головатюк Аліни Костянтинівни
«Семантичні архітектурні стереотипи громадського публічного простору міста»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 –
Архітектура та містобудування

Актуальність обраної теми. Питання активізації існуючих чи створення нових атрактивних і комфортних для різних людей громадських публічних просторів міст залишаються актуальними для сьогодення та потребують нових підходів для їх вирішення. Йдеться про їх архітектурну, культурну, соціальну і економічну привабливість та якість різнотривалого перебування в них для різних людей. І актуальність обраної теми обумовлюється необхідністю знаходженні саме нових інструментів для привнесення нового емоційного, культурного і функціонального наповнення громадських публічних просторів міст та зацікавлення і залучення до них різних людей, що дасть можливість водночас оживити наразі вже існуючі і занедбані міські простори, та отримати нові атрактивні і активні. А це в цілому підвищить атрактивність будь-якого міста і буде сприяти його сталому розвитку.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації базується на отриманих результатах здійсненого здобувачкою аналізу теоретичного і практичного вітчизняного та зарубіжного досвіду досліджень громадських публічних просторів, а також проведеного авторського соціологічного дослідження щодо сприйняття різними людьми громадського публічного простору міста. Слід зазначити належний ступінь наукової обґрунтованості висунутих авторкою теоретичних положень, рекомендацій та висновків, що забезпечується продуманим застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. В результаті нею було запропоновано методичні засади організації громадського публічного простору міста, що позитивно впливає на відчуття людини, які базуються на наукових методах, включають нові принципи, прийоми та практичні рекомендації щодо їх здійснення.

Достовірність основних положень підтверджується:

- їх відповідністю до існуючих, з'ясованих через здійснений критичний аналіз теоретичного та практичного досвіду за обраною тематикою;
- отриманими результатами проведеного авторкою унікального соціологічного міжнародного відео-експерименту «Архітектура та щастя» про сприйняття різними людьми громадських публічних просторів міста та зв'язку їх характеристик з відчуттям щастя людини в них; до експерименту авторкою було залучено 1981 респондента з 29 країн світу;

– позитивною оцінкою оприлюднених у доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях та в статтях у фахових рецензованих вітчизняних і закордонних виданнях основних результатів дисертації;

– використанням для здійснення дослідження загальних та спеціальних наукових методів, а саме: критичного, історичного, порівняльного аналізу, класифікації, узагальнення, систематизації та пофакторного аналізу і відео експерименту; запропонованим моделюванням (дієвістю розробленої графічної моделі громадського публічного простору міста, що позитивно впливає на відчуття людини в ньому, для підвищення атрактивності вже існуючих і при створенні нових міських громадських просторів) та практичною апробацією в експериментальному і концептуальному проектуванні.

Виходячи з вищенаведеного, можна зазначити, що отримані авторкою теоретичні і експериментальні результати здійсненого дослідження є достовірними і науково обґрунтованими. Вони повністю відповідають поставленим меті та науковим завданням і не викликають жодного сумніву.

Наукову новизну одержаних результатів слід вбачати в наступних позиціях:

– введенні в теорію архітектури поняття «об’єкта-мема», науковому обґрунтуванні його зв’язку з поняттям «семантичні архітектурні стереотипи», доповненні визначення поняття «громадський публічний простір міста» через детермінацію його характерних складових, як: «Місце», «Люди», «Мета», «Дії»;

– виділенні етапів «мемізації» об’єктів (етапів появи об’єктів-мемів в громадському публічному просторі) та детермінації їх визначальних характеристик; здійсненні класифікації об’єктів-мемів;

– проведенні соціологічного міжнародного відео-експерименту «Архітектура та щастя» про сприйняття різними людьми громадського публічного простору міста та систематизації його результатів щодо характеристик окремих об’єктів і просторів в цілому, які викликають позитивні і негативні емоції у людей в них;

– запропонованій графічній моделі громадського публічного простору міста, що позитивно впливає на відчуття людини, з виділенням чотирьох складових «Місце» + «Люди» + «Мета» + «Дії» і об’єктів-мемів, як зв’язків між ними, а також між певним простором в цілому і позитивними емоціями у людини в ньому;

– сформульованих принципах архітектурно-функціональної організації громадських публічних просторів міст («компіляторності», «атрактивності», «багатофункціональності і різноманітності функцій») та розміщення об’єктів-мемів в них («надконтекстності», «реплікативності», «вірусності», «ситуаційної толерантності», «спадкоємної неперервності і різноманітності» і «когнітивної легкості»).

– запропонованих комбінаціях прийомів та систематизованих рекомендаціях щодо архітектурно-функціональної організації громадських публічних просторів міст та розміщення об’єктів-мемів в них.

Практичне значення дослідження.

Отримані авторкою результати дослідження мають суттєве практичне значення. Вони можуть бути використані в регіональних і державних програмах організації та підвищення якості і атрактивності громадських публічних просторів в рамках сталого розвитку міст. Є важливими для подальших наукових студій питань їх удосконалення та розвитку. Можуть бути впроваджені в навчальні програми профільних ВНЗ. Результати проведеного авторкою міжнародного соціологічного відео-експерименту «Архітектура та щастя» є цікавими і корисними для застосування в архітектурній і містобудівній проектній практиці на аналітичному етапі та при розробці проектної документації, як для нових, так і вже існуючих громадських публічних просторів міст при їх реконструкції.

Хочеться також відмітити кількість та якість здійснених авторкою практичних впроваджень теоретичних результатів її роботи. Це конкурсні та реалізовані концепти і проектні пропозиції щодо організації нових та активізації вже існуючих громадських публічних просторів міст Києва, Мадрида, Лондона і Масдара, які отримали дипломи і нагороди, в тому числі від НСАУ.

Оцінка наукових публікацій.

За темою дисертації здобувачкою здійснено 12 наукових публікацій, в тому числі 11 – одноосібних. Повнота викладу в них матеріалів і висновків за результатами проведеного дослідження є достатньою. Слід також зазначити їх високий науковий рівень. Серед опублікованих наукових праць – 3 статті у фахових виданнях України категорії «Б», 3 – у періодичних фахових виданнях держав ЄС та 6 тез доповідей на міжнародних конференціях. Зміст публікацій відповідає заявленому об'єкту, предмету та завданням дослідження. Їх кількість та якість відповідає вимогам п.8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Оцінка змісту, стилю та мови дисертації, її завершеності, оформлення.

Дисертація складається з анотацій, переліку термінів та визначень понять, вступу, 4-х розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг – 257 сторінок, з яких 155 сторінок – основний текст, 39 – рисунки, 15 – список використаних джерел з 198 найменувань, 28 – додатки, в тому числі 3 – акти впровадження.

У **вступі** авторкою обґрунтована актуальність теми дослідження, показано його зв'язок з науковими програмами. Визначена мета повністю узгоджується з назвою роботи, а задекларовані завдання вказують на шляхи її досягнення. Предмет дослідження відповідає темі і не виходить за рамки об'єкту дослідження. Є розкритими наукова новизна і практичне значення одержаних результатів роботи.

У першому розділі **«Сучасний стан теорії та практики формування громадського публічного простору міста»** авторкою слушно розкрито дефініції понять «громадський публічний простір міста», його «семантичні архітектурні стереотипи» і «об'єкти-меми», обґрунтовано їх взаємозв'язок; здійснено досить детальний історичний аналіз формування та розвитку громадських публічних просторів міст; критичний аналіз досвіду їх сучасної організації.

Новим і влучним є запропоноване авторське визначення поняття «об'єктів-мемів» в архітектурі, як цілісних об'єктів, що «несуть певне стійке смислове значення, зрозумілі для всіх при першому знайомстві з ними і не потребують супроводу необхідними поясненнями та міським контекстом, а отже є умовно надконтекстними семантичними архітектурними стереотипами, забезпечують смислове наповнення будь-якого громадського публічного простору міста і його сприйняття людиною, здатні адаптуватися під будь-який контекст».

У другому розділі **«Методичні засади організації громадського публічного простору міста, що позитивно впливає на відчуття людини. Об'єкти-меми»** авторкою надана загальна методика дослідження. Визначено фактори впливу на формування та розвиток громадських публічних просторів міст та їх семантичні архітектурні стереотипи, сформовані під впливом цих факторів, і ті, що можуть стати об'єктами-мемами.

Цікавим і новим є дослідження щодо етапів «мемізації» об'єктів і запропонована систематизація визначальних характеристик об'єктів-мемів з виокремленням 5 головних і 10 додаткових, а також класифікація об'єктів-мемів за 10 ознаками, які визначають їх фізичні і ментальні особливості. І завдяки яким, за думкою авторки, можна з'ясувати «значення певних груп об'єктів-мемів для громадських публічних просторів міст», що є підставою для відповідних рекомендацій щодо їх введення в ці простори.

У третьому розділі **«Соціологічний міжнародний відео-експеримент «Архітектура та щастя» про сприйняття різними людьми громадського публічного простору міста»** авторкою було здійснено унікальне соціологічне дослідження, до якого було залучено 1981-го респондента з 29-ти країн світу.

Цінним є отримані і систематизовані результати щодо якостей і характеристик об'єктів, які позитивно впливають на настрій людини в громадських публічних просторах міст, і тих, що викликають негатив. Найбільш цікавим є узагальнені авторкою характеристики близького до ідеального громадського публічного простору міста, що викликає позитивні емоції у людини. А також представлена його графічна модель, сформована на підставі цих досліджень, в якій взаємозв'язані визначені авторкою його чотири складові «Місце» + «Люди» + «Мета» + «Дії» і об'єкти-меми.

У четвертому розділі **«Принципи, прийоми і рекомендації архітектурно-функціональної організації громадських публічних просторів міст і розміщення об'єктів-мемів в них»** здобувачкою сформульовано три принципи архітектурно-функціональної організації громадських публічних просторів міст: «компільторності»,

«атрактивності», «багатофункціональності і різноманітності функцій». Заслужують на увагу також запропоновані нею три загальні («надконтекстності», «реплікативності» і «вірусності») та три спеціальні принципи розміщення об'єктів-мемів в громадських публічних просторах міст, а саме: «ситуаційної толерантності», «спадкоємної неперервності і різноманітності» і «когнітивної легкості».

Слушними і цікавими також є визначені прийоми, що розкривають сформульовані принципи, та надані авторкою рекомендації щодо композиційної цілісності громадських публічних просторів міст, морфології нових об'єктів-мемів та площин і рівнів простору, їх когнітивної легкості, екологічної, соціальної і економічної атрактивності та функціонального наповнення.

І запропоновані концепти організації і активізації громадських публічних просторів міст підтверджують вірогідність отриманих теоретичних результатів даного дисертаційного дослідження.

В цілому, можна відзначити рівномірність інформаційного наповнення всіх розділів роботи і високий рівень представлених ілюстративних матеріалів. Дисертація відзначається глибоким і детальним проникненням у дослідження і проектування громадських публічних просторів міст, що є її, безумовно, сильною стороною. Авторка продемонструвала вміння логічно мислити і робити аргументовані ґрунтовні висновки.

Серед основних здобутків роботи слід виділити наступні:

– введення нового поняття «об'єкта-мема» в теорію архітектури та гармонійне поєднання інноваційної креативної теоретичної концепції щодо ролі об'єктів-мемів в активізації громадських публічних просторів міст з практичними рекомендаціями щодо їх розміщення;

– здійснений авторський міжнародний відео-експеримент «Архітектура та щастя» про сприйняття різними людьми громадських просторів міст, який ілюструє гуманістичний підхід до їх організації і активізації, та систематизовані його результати, що є вкрай актуальними для проектної практики;

– серед головних теоретичних надбань – синтезована авторкою модель громадського публічного простору міста, що позитивно впливає на відчуття людини, з об'єднанням в одне ціле виділених його чотирьох складових «Місце» + «Люди» + «Мета» + «Дії» через об'єкти-меми, як зв'язкові; та систематизовані визначальні характеристики об'єктів-мемів;

– серед цінних практичних наробок – запропоновані принципи, комбінації прийомів та рекомендації щодо архітектурно-функціональної організації громадських публічних просторів міст та розміщення об'єктів-мемів в них, як дієвий інструментарій для практичного формування нових атрактивних міських просторів і активізації наразі занедбаних;

– гарно виконаний, наочний та змістовний ілюстративний матеріал; можна рекомендувати авторці опублікувати роботу у вигляді монографії.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове і практичне значення одержаних результатів, слід висловити певні зауваження та побажання.

Зауваження та побажання:

1. В першому розділі, в представленому аналізі практичного досвіду попередників бракує розгорнутого ілюстративного матеріалу, особливо щодо вітчизняних прикладів.

2. В другому розділі, в запропонованій класифікації об'єктів-мемів, в тексті слід було б доповнити прикладами виділені ознаки, що віднесені до фізичної категорії, а саме: «за розмірами та морфологічними особливостями» та «за розташуванням в структурі простору».

3. Бажано було б більш розгорнуто проілюструвати в рисунках наведені в тексті дані щодо здійсненого відео-експерименту «Архітектура та щастя».

4. Робота написана науковою і, водночас, живою, доступною мовою, легко сприймається, проте подекуди зустрічаються прикрі технічні помилки (зокрема в написанні слів «проектний», «проект», тощо).

Тим не менш, не зважаючи на зроблені зауваження, результати представленого дисертаційного дослідження відзначаються науковою новизною і мають обґрунтований характер. Загалом робота має високий рівень і може вважатися суттєвим вкладом у розвиток вітчизняної теорії формування та активізації громадських просторів міст.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...».

Дисертація Головатюк Аліни Костянтинівни «Семантичні архітектурні стереотипи громадського публічного простору міста» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9. Робота є самостійною науковою працею. Виконана з дотриманням академічної доброчесності. Висунуті в ній наукові положення і отримані теоретичні та практичні результати є актуальними, характеризуються єдністю змісту та свідчать про значний особистий внесок здобувача в науку.

Загальний висновок.

Слід відзначити високий рівень виконання здобувачкою поставленого наукового завдання та глибоке оволодіння методологією наукової діяльності. Всі зазначені в дисертації наукові завдання було детально розкрито в основному тексті та представленому графічному матеріалі, виконаному на дуже високому художньому рівні. Авторкою отримано нові, цікаві результати, про що засвідчують зроблені відповідні ґрунтовні висновки.

Представлена дисертація безумовно має наукову новизну. Запропоновані, науково обґрунтовані і доведені авторкою теоретичні положення відкривають новий напрям

досліджень громадських публічних просторів міст і надають новий інструментарій для їх активізації, підвищення якості і атрактивності.

Отже, дисертаційна робота Головатюк Аліни Костянтинівни «Семантичні архітектурні стереотипи громадського публічного простору міста», представлена на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування, є завершеною науковою працею, яка повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми КНУБА з вищезазначеної спеціальності. Наукова значущість одержаних результатів дозволяє визначити роботу як новий напрямок наукових досліджень громадських публічних просторів міст. Її автор – Головатюк Аліна Костянтинівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Рецензент,
доктор архітектури, професор кафедри основ архітектури
та архітектурного проектування
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Ю.В. Івашко

Підпис Івашко Ю.В. завіряю

Вчений секретар Вченої ради КНУБА
к.т.н., доцент

М.О. Клименко